

Tézy na štátne skúšky zo slovenského jazyka a literatúry

2. stupeň vysokoškolského štúdia – Mgr. Študijný odbor: 2.1.27. slovenský jazyk a literatúra

Slovenský jazyk a komunikácia

Stavebné modely textu

Vymedzenie textu: dynamické a statické poňatie. Koherencia a konexia. Hĺbková a povrchová štruktúra textu. Problematika textových modelov v teórii a praxi. Vonkajšie a vnútorné determinanty štýlových modelov – štýlotvorné činitele. Štýl ako model povrchovej organizácie textu. Klasifikácia a charakteristika formálnych textových modelov: náučný, publicistický, administratívny, rétorický, umelecký, hovorový. Obsahové modelové štruktúry textu. Vzťah slohový postup – slohový útvar. Základné vlastnosti slohového postupu. Obsahové textové modely: výkladový, opisný, rozprávací, informačný.

Moderné lingvistické smery a prúdy

Lingvistické smery a prúdy na konci 19. a začiatku 20. storočia. Jazykovedný zemepis a dialektológia. Dialektologické slovníky a ich význam. Metódy získavania nárečového materiálu. Francúzska sociologická a psychologická škola. Ruské lingvistické školy predsovietskej epochy – Kazanská, Moskovská jazykovedná škola. Éra štruktúrnej lingvistiky. F. de Saussure a jeho miesto v lingvistike. Pražská škola, Kodanská škola a relevantné európske štrukturalistické smery. Zámorské štrukturalistické smery a prúdy. Generatívna gramatika a N. Chomsky. Stratifikačná jazykoveda. Kvantitatívne a experimentálne obdobie a metódy v lingvistike. „Pragmatický obrat“ v jazykovede. Inter-/multidisciplinárne lingvistické smery a prúdy. Stav a perspektívy vo svetovej lingvistike 21. storočia. Slovenská jazykoveda, slovenskí jazykovedci dnes.

Teória komunikácie, masmediálna komunikácia a komunikácia s médiami

Medziľudská komunikácia – pojem, charakteristika, ťažiskové definície. Spolupráca a paralely s inými vednými odbormi a špecializáciami – antropológia, psychológia, sociológia. Medziľudská komunikácia a jazykoveda – semiotika, sémantika, štylistika. Komunikačné modely (lineárny, kybernetický, pragmatický, psychologický model). Formy sociálnokomunikačných kontaktov. Normy a interpersonálna komunikácia. Miesto, podstata a úlohy masových médií a masmediálnej komunikácie v spoločnosti. Mediálna komunikácia a mediálny proces, mediálne komunikačné kanály. Mediálny produkt – obsah, individuálny a spoločenský význam, interpretácia. Mediálne žánre a formáty. Vývin a smerovanie masovej komunikácie: moc, vplyv, účinky, kultúrne aspekty pod vplyvom komercializácie a tzv. globalizácie. Masová komunikácia a formovanie sociokomunikačných vzťahov s verejnosťou a médiami.

Tvorba textu

Text ako univerzálna, dynamická a sociokultúrna entita. Teoretické stránky textu, definície. Poslanie (účel, funkcia) textu – východiská a výsledná podoba. Text a metatext. Textotvorné algoritmy. Vecnosť a estetickosť v texte – výskyt, korešpondencia, variácie. Osobitosti textu s ohľadom na kontext, komunikačné médium a komunikačný kanál. Text a jeho podoba vzhľadom na finálnu realizáciu. Norma ISO 690. Intertextové a interkultúrne osobitosti.

Vývin slovenského pravopisu

Funkcie a princípy pravopisu. Jednoduchý (primitívny) pravopis – podstata, historické pamiatky. Zložkový pravopis – základné princípy, historické pamiatky. Diakritický pravopis. Pravopisné zásady v období od A. Bernoláka po súčasnosť.

Neverbálna komunikácia

Neverbálna komunikácia – pojem, obsah, semiotická funkcia. Paralingválne prostriedky fónické (farba hlasu, výška hlasu, intenzita, rýchlosť reči, pauzy, dôraz), vizuálne (mimika, posturika, kinetika, gestika, haptika, proxemika, vizika; grafika, kolorika), olfaktorika. Vymedzenie, charakteristika a využívanie prostriedkov v oficiálnej/pracovnej (hovorenej i písanej) komunikácii (skúška, pohovor, prednáška, prejav, pracovné rokovanie, spoločenská príležitosť). Extralingválne prostriedky (situácia, prostredie, spoločenské normy, časový faktor a i.) a ich vplyv na verbálnu a neverbálnu komunikáciu. Úspešná reč tela. Prezentácia ako synergia (mäkkých a tvrdých) komunikačných zručností, optimálne využívanie neverbálnych signálov. Pozitívna a negatívna reč tela. Kultúrne jedinečnosti a interkultúrne odlišnosti. Neverbálna komunikácia a diplomatický protokol, medzinárodná etiketa.

Slovenská literatúra po roku 1945

Periodizácia slovenskej literatúry druhej polovice 20. storočia – odôvodnenie, charakteristika jednotlivých období (vývinových etáp)

Situácia literatúry v rokoch 1945 – 48. Vyvrcholenie a doznievanie umeleckých tendencií medzivojnovnej literatúry – konkretizácia na príkladoch básnickej a prozaickej tvorby.

Hlavné determinanty literárneho vývinu po r. 1945 (literárne a „mimoliterárne“ – spoločensko-politické). Literárnokritické, literárnovedné a kultúrno-politické anticipácie povojnového smerovania literatúry a verejné prezentácie uvedených tendencií.

Vzťah literatúry a skutočnosti v literárnom vývine druhej polovice 20. storočia (metodologický a tematický aspekt uvedenej relácie)

Povstalecká próza ako literárnohistorický jav a výskumný problém: metodologické alternatívy jeho riešenia a ich literárnohistorická prezentácia. Odlišnosť poetiky konformného a nonkonformného prúdu povstaleckej prózy ako výraz odlišnosti ich noetických platforiem.

Téma vojny a SNP v diele V. Mináča, P. Jilemnického, F. Švantnera, R. Jašíka, A. Bednára, F. Hečka, L. Mňačka, J. C. Hronského a L. Ťažkého

Téma vojny a SNP v slovenskej poézii: vývinový prierez, hlavní predstavitelia

Postavenie a ideovo-estetická koncepcia socialistického realizmu v literatúre 50. rokov. Pojem schematizmus/industriálna literatúra, jeho noetika, poetika a ciele. Ilustratívne diela schematizmu. Literatúra v opozícii voči praktikám totalitného režimu a podobe literárneho schematizmu: dielo D. Tatarku, L. Mňačka, P. Karvaša, A. Bednára.

Diferenciačné tendencie v literatúre druhej polovice 50. rokov: časopis *Mladá tvorba*, literárna generácia Mladej tvorby, koncepcná odlišnosť tvorby tejto generácie od literatúry prvej polovice 50. rokov

Básnická generácia Mladej tvorby: osobnosť a dielo M. Rúfusa a M. Válka. Typologická odlišnosť Rúfusovej a Váľkovej poézie, etická báza ich umeleckého konceptu. Rehabilitácia estetickej funkcie poézie.

Umelecký program a jeho postupná diferenciácia v tvorbe konkretistov: dielo Ľ. Feldeka, J. Stachu, J. Mihalkoviča, J. Ondruša. Básnik M. Kováč ako generačný súpútnik konkretistov.

Typologické členenie prózy Mladej tvorby. Vzťah skutočnosti a literatúry ako podklad umeleckej koncepcie J. Johanidesa, A. Hykischea, A. Chudobu, J. Blažkovej a M. Čeretskovej-Gállovej. Štrukturálne zmeny epickej literatúry (jednotlivé epické kategórie), žánrové tendencie.

Experimentálna (modelová) próza 60. rokov. Vplyvy západoeurópskych filozofických a poetologických prúdov na slovenskú prózu v dielach R. Slobodu, P. Jaroša, V. Šikulu, L. Balleka, D. Mitanu, P. Hríza, P. Vilikovského.

Slovenská literatúra a postmoderna – podstata javu, odlišnosť od umeleckej moderny, osobitosť kritérií postmoderného umenia. Domáce predpoklady (literárne a externé – spoločensko-politické) uplatňovania postmoderných umeleckých (literárnych) konceptov. Špecifiká slovenskej postmoderny – existenciálny a palimpsestový variant postmoderny.

Vývinové premeny slovenskej drámy a divadelníctvo v druhej polovici 20. storočia. P. Karvaš, Š. Králik, I. Bukovčan, J. Solovič, O. Záhradník, P. Kováčik; zakladatelia a protagonisti alternatívnych divadelných scén.